

K 84PG
K12

V. Kaverin

Въдәһһһһ ОЗЫ

Кудьмар
Окриздат
1994

~~1129-9~~
991.
Коми-П.
~~2-6242~~

V. Kaverin.

Вьдәпньсса озьп

I

Şad usa moldavañin Manoļa Gucuļan, pukalis kisiņevskəj turmaņ křeşşanskəj vostaņno ponda, çozə munis arestanskəj ograda kuza i kьz kazavtəg çuzjişis uçəŭik totarin vьlə, kəda kujlis ograda dьnьn, jursə zevəm vuzər saja, a kokkezsə űuzətəm sonđi vьlas.

Manoļa vьeəmika, viştaləmən vižətis sь vьlə da migņitis şad şinkьmeznas: totarin dьsətçəmən çeççis da munis sь bərşaņ.

— Medвь te etə en vunət, kьlan, Gafar? — viştalis Manoļa. — Асьн кьк çasьn, progulka озьн!

Tatarin levтьstis veşjansə da zьrtьstis ət koknas mədsə.

— A kin pondətas?

— Kin? Vot uməl jur, durak taj te! Vezərtana kin!

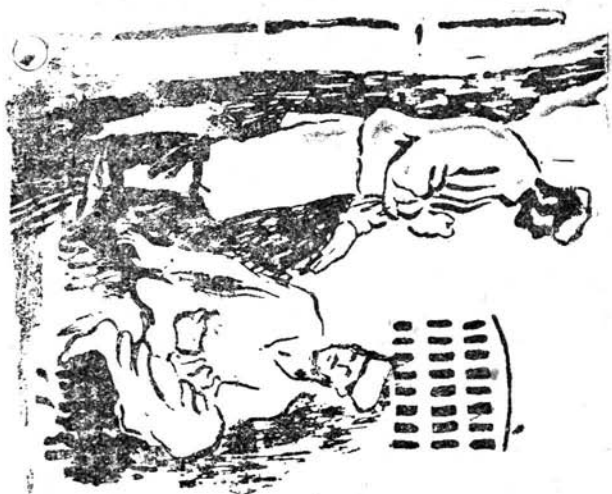
Sija mьskьrtçis matəzьk da viştalis tьrppeznas toko.

— Kotovskəj!

Turma ograda məd koņeças avi ьnьn kontora dьnşaņ paşkьt şpinaa, koka zek kođ pukaliş, pukalə kekerkaen da kaçajtə jurnas, garjə kərtulən vьgəm sapoggez: sija ez i kazav, kьz kьk oşkəv ьlna sь dьnşaņ suvtis mədik pukaliş, kəsьņik, vez veşjana, — i çarpkis aşşis uezə sek toko, kər pondis kьvнь peļron vьliş şəkьt ki.

— No, kьz?

Vez veşjana pukaliş ez viz oça kьv, a kьskis kormanşis kişet da pondis kernь çigarka.

— Da bait-te çortlən zon! Mьj vььn pomalit?

Vez vesjana pukališ lakətis çigarkasə da pondis kor-
manšis kossьnь špiçaez.

— Асьн кьк çasьn, vetlətəm oзын, — vištalis sija
vərşanas.

— Асьн? Çoza vьnən ңirtis ət kisə mədnas. Ət
pukališ.

— A kin-zə, kin-zə znaksə şetas?

A sьlən jort, putkьlən lezis eьnsə, da šinnezsə
piņəvtəmən vizətis.—Кьз etə kin? Tədana-ed kin!

Sija zar keris asgəgərət i çoza vištalis:

— Tədana kin! Kotovskəj!

Sija-zə lunə rьtnas ətik turma koridorət munis kon-
vejuz uvtьn polițiçeskəj pukališ, ətik nь kolasiš, kədni-
jən sija kadə vəli tapkəm tьrtəm kisiņovskəj turma:
munikə nuznik dьnət, sija koris nuvətišəs ətik minuta
dьrna vizçišьsnь koridorьn. Nuznik ьvəsьs oşsis da ço-
za pədnəşsis. Çulalis ne unazьk vit-kvať šekunda, kər
ləgaşəm uvja nulətiš mədrəv oštis ьvəssə, kadə pukališ
as vərşanas pədnə'is vьd pravilo paпьt: no vit-
kvať šekund kadə pukališ jestis kutnь i ңamьrtnь kiez-
as. Sьlə əsьnət supkəm ңaң katьsok. Eta uçətik ңaң
katьsok pьekьn vəli gizəm uçətik gizət. Sija vььn
kьvvez vəli jeeə:

**Кьк çasьn lunnas, əkmьsət əsьn veškьtlas.
Kotovskəj.**

II

Turmaьn lun pondətçis kьzi pьr: asьvnas, zvonok və-
rьn, pukalan zьrreziš oşsisə ьvəssez, i vizətlişsez kəd-
na sulalənь koridorьn ьddisə, una-ja vьdəssə pukališ-
sez ьdən, ьvəs əsьnok vevdəgə opokaən gizəm şərti
pьr proverjajtəm vərьn gizlisə sija ьdsə. Turmaas
sulalan kadə esə ezna vələ seeəm sluçajjez, məd asьvsə

Ыдъс вәли мәткәд гыҗаҗа, җекин ез Ыҗ рьссынь. Медвь рьссынь, колә миннь кык җер ыҗа. Җәкыт вьльн воготәез јансәтәнь ьзыт ту-ма керкусә оградаҗанас. Нь вәр-җаң, рьекіҗ вьльн оградаьн, sulalisә straznik karaułitiҗsez, i toko etna karaułitan mestaezә sulәlәм вәрҗаң, тујә lokнь resotkaa vогotaez дьнәз, кәдна нуәтисә веҗ-кыта gaza kisinevskәј uliҗaezә.

Рьссынь pondьвнь ета җурмаиҗ vermas toko sija, кә-далә овнь lois җе okota-җи.

Asьv proveritam вәҗьн vajisә piзәтәм ва, uвiraјtisә kameraez.

Gaztәm lun җурмаьн tarәvtҗis әддән zagәna, sto ez вь vermь tәднь kartьез вьльн medbur tәдиҗ, мьј ета lunә kolә вәли vonь.

No lunnas pervәј җасын, progulka озьн kazavtөг зугьсис җурмаиҗ olan.

Sija җасә viзәтиҗ вьлиҗ koridoris loktis әтика olan kamera дьнә №46, medвь нуәтнь җурма оградаә сәти pukaliҗәs.

Sija kameraьн pukalis mort, кәдалән җимьс — Kotovskәј,—вәли тәдса вьд Bessarabialә, тuis viштavnь етә җимсә кәҗ кьеәм bessaravskәј derevҗаьн, sek-zә tenә verdasә, јuktalasә i узнь lezasә, тuis viштavnь етә җимсә кәҗ кьеәм bessaravskәј pomesikлә—сьлән дьр kezә әsas on da umәла pondas җojнь.

Kotovskәјлә вәли җе unazьк кькdas кьк vo, das җизимәт voҗаң, воҗtis kijas pisal, sija mezdis bessaravskәј kressanaәs pomessьк pletҗtez uvtis, i ingusaez, sav-laez uvtis.

Sija вәли vešov, җmev, da әддән xраврәј mort.

Әтрьр pomessьк Nagrus ossaҗis, sto oz pov-pә Kotovskәјлиҗ сьҗаң, sto сьлән veҗкыта kabinetҗаң lәҗәтәм звонok policejskәј uҗastokә, i kolә toko ньҗьснь кпор-касә kokән зоз verdә, medвь policia sija-zә kadә lok-tis. Sija ossaҗis siз lun кьк, a kuimәт lunas Kotovskәј

loktis sь дьнә. Sija мьҗҗалис Negruslә аҗҗис revolver da виҗталис, җевна мькталәмән:

— К -kokkez вьлә!

Negrus levtis kokkez вьлә i ossaҗәм ponda vestiҗис вьзт дenga summaән, кәдә Kotovskәј җетис sotҗиҗҗезлә, ави ьльн Kisiҗеваҗаң җевнҗаьс.

Das mort otsalisә сьлә, das mortnas—sija una das-iҗ kerlis paraдеҗҗоез pomesьккез usaдбаез вьлә, i мьј воҗлис pomessькьслиҗ asьс җем ez коҗль, вьдәс җетавлис kressаналә. Das jortьскәт sija әтрьг вәгьп кь-еәвтис konvojнәј komanda, кәдә nuәtis kressанасә Kisi-җевскәј турмаә, аrestujтәмәҗ nijә сь ponda, sto nija korәмәҗ җаң i peҗҗәмәҗ, кәр nijә purәтәмәҗ ponnezән. Sija leзис nijә, сәрәт konvojнәј komanda кнigаә sija gizis кьньм-кә кьв, кәдаиҗ вьд vermис vezәртнь, sto sija mezdәtis arestovannәјjezәс,—Grisa Kotovskәј, i sto ави ьльн кад, кәр вьдәс lәг ponnez bogat керкуезиҗ pondasә kujльнь vundalәм gorssezән.

Sek poҗlicia ьсiс вьдәс вьнсә kutнь Kotovskә-јәс.

Sija unaiҗ җо vermьvлис pьссьнь. Әтрьг sija kutis aslas kieзән pristavәс, кәдалә еәктәмәҗ вәли kutнь sija кәт кьз: no вьп вәли җе әtkoд, сьлиҗ зевҗиҗанасә Ki-siҗевaiҗ вәли аззәмәҗ, i kutәмәҗ вьдсән еәе otrjadnas.

Турмаьп sija тәдисә i polisә sijән, тьдалә, вьлиҗ ka-ridorьп vizәtiҗлән киьс i дрәзитә, кәр sija pondis oҗнь zamoksә. No җоza мьиҗ, sto киьс сьлән җе veҗис дрәзи-тәм:кьз toko vizәtiҗ оҗтас ьвәссә да оҗкәвтас porogsә, кьз вьна ki taekasә sija вокә i җеekәвтасә јь verдиҗ kavur җеворьверән да supkisә krovәт вьлә, кьмиң po-duska вьлә.

Sija loktis vezәras sek toko, кәр кьлис, sto nija-zә kieз җәвтәнь сь вьлиҗ paҗкәм i кьскәнь kokkeзиҗ vessan.

— M- мьј, әдҗән povзин, Moskaҗenko? — җев-на мькталис, јуалис pukалиҗ, җәвтән asвьлиҗ rud vizitka.

Sija çoza vılas kysalis vizetişliş paşkəm da kvatıtis ləz zandarmşkəj vessan, loktis əsn dıbnə.

— M-мъj etə tijanlə s-seteəm uməl vessannez şetənb M- moskaļenko? — viştalis sija, bergətlə nadziratellis vessan i ləgən vizətlə bıd bokşan d-da etə ne vessan sovşem, ak-kbeəmkə muzejnəj r-rejtuzzez!

Nadziratəl pukalis vizza uvtiş vessanən krovať vı-lyñ da vizətis Kotovskəjəs paşkəta oştəm povzəm şin-nezən i vizşis toko setiş, medvı sılən piñnez əddən gorən ez taçətə.

Muzejnəj rejtuzez ədva vəli veztəmaş kuz kokkez-as, kədna sovşem oz ləşalə merka şərti nadziratəl vessan berdə: kokkez tıdalisə vessan pıekiş zn ar-şn mımda.

Kotovskəj esə ətrıy munis kamera kuza, da pon-dıliş kizavnb veknit muñdir, suvtis nadziratəl oza da vizətis sı vılə zalejtəmən.

— No-no mьj, kəma v əni mençim vessansə, Moskaļenko, — viştalis sija, — nem on ker, k-kolas çulətnı tenıt zn ças mımda m-menam krovať uvtıñ, kıç-çəz bıdəs oz romaşş.

Çoza mış kərtaləm klıççez i nadziratəlskəj revol-ver^ı ləz snur vılyñ vizisə Kotovskəj dıbnə.

Nadziratəl, nem oz vait, no ətkazitçis kəma vnb arestanskəj vessan, çza mış vəli kərtaləm prostıña tor-ən i vodtətəm krovať uvtə. Sija ez viştav ətik kvı, i toko, kər Kotovskəj kyskaşis zamokən, kəda ne kıç ez pədnaşş, i sı dıbnəz loktis krovať uvtiş drəzi-təm kvı.

— I mьj vılə etə vaitnb, sto me Moskaļenko! Da me ne Moskaļenko! A me—Spıcnı!

— Pukav, pukav, M—moskaļenko, — ləgən viştalis viļ nadziratəl i ədva bergətis klıç da vəra-zə ez pro-verit, vbeəma-li pədnalis kamasə, surıta munis kori-dor kuza.

Būd oškāv vьльп vidē vekņit zandarmskēj vessan da peslē kinas mьrddām levorversē, Kotovskēj munis omān koridor kužas da loktis əsьп dьпə puktis ətərlaņə kartočka kolasə gazeta, etā vəli sija əsьпiš kədə jьliš giz'is gizət vьльп, kaklālām ңaņ pьekə. Znak vištalis, sto kolə pondātнь dumajtām dēlosə.

Gušān štena berdət, starajtčēmān ңe stukətnь, Kotovskēj munis esə kьпьmkə oškāv, kezis ugəl saјə, setān ugəl saјьп vəli kamera Manoļi Gucuļanlān i drug vər-vər keršis: veškьta sь oзьп, əddān matьп sulalis i vižētis sь vьlə tom, ustām soldat konvojņej koman-daiš.

Kotovskēj oškāv mād keris vərлаң, no sija-zə kədə boštis ašsə kias i пьruvtas mьjkə vištalis. „No mьj loas sija i lo,“ oškəvtнь pondis veškьta časovėj vьlə.

— Te mьj setān slajtčān? — ləgān јualis sija, paškətis šinnez i veškьta vižətə časovėj vьlə.—Te mьj etā mьļa ңe aslat mestāп sulalan?

Soldat vižətə sь vьlə, paškьta oštām əm.

— Кьз etā ңe aslamьп?... Me aslam mestьп, — mьjkə aslьs baitis sija i sek-zə sodtis, vojokzьka.—Me aslam post vьльп sulala.

Neveritāmān sija vižētis Kotovskēj vьlə, kažalis arestanskēj. ңaməttez, kədna ležčišəmaš nadžiratēlskēj vessan uvtiš, i čozā tādlas ušis, mьj kə-pə setān ңe ladno, boštis ət kinas švistok, a mədnas—pisaļ berdə.

No sija ez jestь tьrppez berdə vajətnь švistoksə, ez jestь makņitнь saskaən—Kotovskēj ušis sь vьlə, katтьs-tis as uvtas i əmas šujьstis košinka.

Kьskis sija Kamera бвəs dьпə, kьtān pukalis Manoļi Gucuļan, Kotovskēj termašəmān kossis nadžiratēllis mьrdām kļučcez koļasiš, — kļuč kameraiš bьd vьльп sulalis nomer kameraiš: sija vərјis kədə kolə kļučьs i oštis бвəssə.

Moldavanin çeççavtis kamera pьekis seteam surьta kьz vьtte spinasə sьlis lьisə pulemjotiš, sija kajis Konvojnəj vьlə, kəda kəŭ əmьs vəli turkəm no vura vidcis košinka pьr. Kaštьlis aj mamsə i vьdəs rodna-sə, rugajtis Nadziratelsə, i uškətcis okavнь ašsis jortsə.

— Me zə tədi, sto te menə on vəvət, Kotovskəj!

— M-manola, — vištalis Kotovskəj, — en əstьkadsə siz veš! T-te esə jestan m-inenə okavнь. B-boš kļušə da oš ətlasa kamerasə. Tuj kužas boš Gafarəs! Kьk das minuta vərti vьdəs turmaiš kolə əkšьнь korpusnəj vorotaez dьnə.

A to... Konvojnəj ədva vermis taekьнь košinka i karçitəmən pondis jördçьнь.

Kotovskəj dolonnas vevttis sьlis əmsə da pomalis.

— A to mi vьdənnьm š-šuramə. Kotərt, M-manola!

Kьk das minut vərti turma vəli Kotovskəj kiьn. Ətik das ɲol nadziratelliš vəli mьrdəmaš pisallez, kərtaləmaš i kujlisə çorzəmmez moz, kьz vьtte vəlisə medaləmaš mьççavнь voskovəj figuraez.

No kьkdas ɲol levorver vəli jeeə, medvь mьjiš mьj aštə vijнь, ɲekьeəm pułaən oz tuj piškətnь korpusnəj vorotaez: kerəm vəli munнь kitroš vьlə.

Kotovskəj çoza kotərtis ulə lišniç kuža i munis seti, kьtən sulaləнь nadziratellez, kəda vьlə çulalis kadьs 25 minut, a eta çulaləm kad vəryn sulalisə nadziratellez, loktis Korpusnəj vorotaez dьnə!

Arestanttez uškətçisə sь šərə, no suvtisə Korpusnəj ьv-əs dьnə, ez pondə munнь ožlaɲ, nija tədisə, sto sulališ privratniklə tujə uçətik vərətçəmən levtьнь ki i vestьнь šinok, — medvь vьdsən plan pьssəmiš razšis, kьz kartaeziš kerəm kerku.

Kotovskəj, šьvtən kьeəmkə moldavanskəj šylankьv, ətnas loktis vorota dьnə i suvtis, šinnezsə çikərtəmən vizətis, arestanttez šleditisə sь šəryn, a ašньs gušənika çusьktisə.

Sija ņe termašəmən munis vorotaez dьnət, kьskis kormanis̆ gumaga lis i paškətis sija šinnez ožas, kьz вь privratnik əni vestis šinьk, sija sь tujə, medвь tədнь eməš-ja sьlən nadzirateļlez, no vermis-вь çulətnь mьmda-kə kad məjmuša Kisinevskəj gazet lьd-çətəмьн.

Moldavanskəj šьlankьв, kədə šьlis Kotovskəj, lois šo gorazьk i gorazьk. Sija srazu orətis sija da pondis stukətnь ļevorver oropən vorota kuza.

Kьlis зеньtik sum vestəm šinokšaŋ, vəsnit gazet lis, kədə jansətis çuzəmmez Kotovskəjliš da prevratnikliš, pondis drəzitнь šəкьta çusьktəмšaŋ: çulalis ņe unazьk kuim šekundša, kədna bura vermisə mьççašнь kuim ças ili kuim ņeçeləŋ. Prevratnik sьвəгьн mədis košay-нь gazet lis, sija šibəçis çuzəmnas ošta šinok dьnə i ņuzətis kisə i sija-zə kədə gazetnəj lis ušis ulə, a вь-на ki Kotovskəjləŋ kutis prevratnikəs goļəət.

—V-vaj kļučçez,—vištalis Kotovskəj, levtəmən məd kinas ļevorversə šinokьs vestəz i ləšətəmən dulosə prevratnik вьlə,—vaj kļučçez, в-вараваннəj skura! P-ponda lьdçьнь kuiməz! O-on šet—zagəta kьz ponəs!

Prevratnik, karçitə i gorsa kuralə ru, kossə kieznas kormannezət: açьs вьdəs ləzətis, kьvsə mьççis!

— Ətik!

Вьdəs turma vištalis Kotovskəj vəгšaŋ.

— Ətik!

— K-kьk! — gušənik suskəməŋ, vištalisə arestanttez.

— I k-kuim!

Sija ez jestь esə vištavnь sija kьvsə; Prevratnik pov-зəм uvja kьskə toko çozazьk aslas tos uvtiš kļuč i çapkis sija Kotovskəj kokkez вьlə.

Manoļa kotərtis vorota dьnə, i vestaləmən ņiekod šinkьmmeznas, kutçis̆is bergətlьнь kļučəŋ zamok.

Vorotaez vəlisə oštaəš.

Sija kadā, kēz Kotovskāj tūrma vorotaez uvtēn sь-lis moldavaninskāj sьlankēv i eaktis privratniklā tadsas-nь. Məjmuša nomer Kisinevskāj gazetən, Nadziratel Spicēn (kədə Kotovskājьs tədtəg sulis Mosko(lenkoən) vьdsən sadmis.

Vessis kьzkə s̄tēna berdiš, da tupьltcis sija krovat uvtiš kamera sərə, pukšis i, kəstišis səri, kutčis vizətēn prostьnaiš torrez, kədnən vəli ədva kərtaləm kiezsə da kokkezsə.

Dəra torrez əsalisə sь vьlēn veškьtlas i sulgavlas, sija kossis kərtaləm gərəddez i nēdər vizətəm bəršan dumajtis kernь, sto abu esə əsəma nađezda bergətēn aslьm svoboda ətlən vessanən mundirən. Bergaləmən bokliš boklā, sija tarəvtčis bər krovatlan i pьkətašis špinanas s̄tēna berdə, kutčis zьrtēn as kerəm gezsə kərtovəj krovat kok berdə.

Vit minuta vərti sija vəli svobodnəj.

Бовгəmən rugatčan kьvvež, sija kьnьmiš-kə munis ət mədərə kamera kuza i suvtis, kьvzə: kьtənkə sumitəm kьvvez loktisə sь dnəz. Sija čorьta zmitьstis kiezsə, šəvziš vokə, srazu uškətčis ьvəs dnə nē vizčišə-mən vьnən braknitčis sь vьlə vьdsən tusanas. Mьj-kə zenьta stuknitis zamokə, ьvəs oššis, i sija seeəm supьta petis koridorə, nēvna toko ez lukaš s̄tēna berdə.

Кьnьm-kə minuta vərti, munə gəgərtan tuj pьr karauļitan budkaə, sija vezərtis, mьjšan sьlə seeəm kokū-ta tujis ošnь ьvəssə.

— Sija kluč dospovna ez bergət! Bergəlьs sija kluč-tə, me vь sьšan oјəz eg pet!

Loktis karauļnəj pomesenno dnə tūrma ograda dnьšan, sija ostoroznəj kajis struva kuza ətik suda varjer vьlə, vizətis əsьnə i ladšis əsis. Šələm sьlən joknitis israzu ušis kьtčəkə kokkez uvtə: pomessenno zo-

zas teçamən kəz meşəkkez pizən torьta ətamədnəşşan kujlisə tupkəm əmmezən straznikkez.

Нол arestant, pisallezən, kiezanьs pukalisə pьzan vьln, eьnətisə cьgarkaezən i vizətlisə bьd ladəgə.

Şpicьn çeçəvtis varjer vьliş, i povzəm uvja pon-dis əvtnь zenьt kieznas, vunətçəmən levtьnь şera uvtiş vessansə, kotərtis vər, no sek-zə vertis, əzşis kьtişkə zugaləm pospu, kutçişis ləşətnь sija turma og-radaə.

V

Ədva toko korpusnəj vorotaəz oşşisə, Kotovskəj i sьlən druzokkez veşkьta uşkətçisə karaulnəj olan dьnə.

Ças, kər vəli pondətəm turmaьn vostaңno, vəli vərjəm ne veş. Sija çasə straznikkez, med ьzət turma karaulitanьn pьr sotcişlisə sija sluzitanış. Nija vь ez vermə mezdişnь seeəm poraas, kər-vь nьlən i ьzət vьn vəli kət i vь i sьşşa ьzətьk vəli, kəda kovşis nь dolznoş ponda. Vintovkaez sija kadə pьr sulavlьvlisə stanokkezьn, i kьz rono sija vidçişisə, medvь sednь Kotovskəj kiə i sь druzokkezlə.

Kər straznikkezəs kərtalisə da torьta teçisə ləzçezən ətik ətikən zoz vьlə, Kotovskəj, posəzə petəm vərьn, çozə pantaşisə Manoļa Guculinkət, Manoļa vəli vledətəm, ət-mədərə vestaşisə sьlən ңiekod şinkьmmez.

— Supkis!

— Mьj supkis?

— Te kьlan, Kotovskəj! Sija supkis kļuççez!

— Kotovskəj sətis sьlə moros kuza, trekñitis sija vorotət i kьk kuim minuta vərti tədis mьjьn qeləbьs, qelə vəli prostoj, med vərja vorotaez dьnas, sulaliş nadzirəteļьs, kər pondisə loknь arestanttez matə-

зѣк, supkis klučez plossad vьlə ŧurma ograda vev-
dərət.

Kotovskəj pondis dumajtnь: pošlednəj vorotaez...
sьbəršaŋ uŧiçaez, kerkuez, saddez, nь vəršaŋ gaza kar,
kədnaьn sija i sьlən družokkez vermasə aźzьnь olanin
вѣd podvč rotŋa uvtьn...

— Arestanttez k-kolasьn eməš ŧ-ŧlesarrez?— Jua'is
sija.— Manoŋa, ьstь ŧ-ŧlesarrezəs, a-aš pondьlənь vər-
jьnь kluč.

No kər vərjisə klučez i ŧinnez vьdənnьmlən vəlisə
kьz dorəməš kuzməsa zamok skvazina oštaə medvərja
vorotəьn, Kotovskəj, sulalis ŧurma ograda sərьn, vič-
čistəg pantalis viŧ padmət, kəda grəzitis raznь pьssan
plan.

Viŧ padmət, vəli uçətik ŧera vessana mortokən: mor-
tok, trešitəmən makajtə zenьt kieznas, kotərtis ŧurma
ograda kuza, suvtlis, merjajtis, mədis çetçəvtнь ulə, no
setən-zə vojoka bergətləmən jursə, kotərtis ožlaŋ.

Kotovskəj levtis kisə revolverən.

— Sija çetçəvtas, çetçəvtas, ç-ççrt voštas d-da sija
məd ladəršaŋas kazalasə!

Sija ьzmitis kuroksə i ez kazav: mort ŧera vessan-
ən zagənika pernapašašis, keris kieznas seeəm və-
rətəm, kьz rovno vəšətçis nьrŋitнь vaə, i sek çetç-
çəvtis.

Kotovskəj vəvšaləmən supkis levorver nu vьlə,
minuta mumda sulalis ez i vəržьv, paškətis ŧinnez, supьta
çьskə kieznas rozasə.

Arestanttez kotrašisə ogradaət, supkalisə izzezen
vorotaez kuza, lьjlisə sija mestə ogradaas, kьtçə çetç-
çəvtis uvtiš vessana mortьs. Kinkə gorətlis, sto vьdəs
strazŋikkezəs kolə vundavnь...

Kotovskəj levtis kisə, i sь ez lo.

— Jorttez!—vištalis sija supьta,—s-sudva ç-ççort sija,
vьdənnьm-propaŋi. P-pondam ətrьriš vačkьnь vorota
kuza! Kīnlən kandalaez—ožlaŋ!

Jorknitəmiş, kədən vaçkisə arestanttez vorotaez kuza vermişə вь саймьнь kuləmmes i pyr kezə glukəjšavnь lovjaez: no şəkьt dorəm vorotaez, krepitəm kərtovəj brussez berdə ez i vərzə.

Kotovskəj kamandujtis esə ətrьr. Sumən, gajzəmən, kieznanьs kandalaez vizəmən, nəvətisə peļponnezlanьs ьзьt puovəj balkaez, uşkətcisə arestanttez vorotaez vьlə... Ҷasov çetçəvtis, zamok zugalis, vorotaez oşşisə.

Kotovskəj med ozas kьknan kieznas levoļverən kərtis plossađ vьlə, i turjəvtis vərlan, ez verit aslas şinnezlə. Bьdsən plossađ kuimnan vokşaņ vəli kьeəvtəm vəlleza policiaən, otrjaddez straznikkezlən sulalisə vьd-laət ətərət plossađ gəgərn.

Sija ležis kisə, əddən ьzmitəmən levorversə, i kazalis: мьj vermişə kernь sija i sьlən druzokkez i eta pişallez — ranьt dasət i şo vintovkaezlə, kədna sьtəg vьd vokşaņ vizətisə нь vьlə şəd dulaezən.

Зьн ças vərti sija pukalis kvadratnəj kameraьн, şəd ştenaez kolasьн, i şera rəm şizis sь vьlə, kьz kərtovəj resotka pyrja.

Çasovəj saskaən sulalis ne ььн Koridorşaņ, i ləçьt şinnez, kədna dьnşaņ nekьtçə vəli zevşisьн, vьd kuimnuta vərti vizətlisə sь vьlə resotka ьvəs pyrja.

A neđeļa vərti vşodaki kotovskəj pьssis.

Azzişləm kosta sьlə guşən şetisə pilka, varuņing, solkovəj gez i vəvşətana pəpirosaez.

Sija gəştitətis çasovəjəs vəvşətana pəpirosaezən, piļitis resotka i solkovəj gez kuza levžis ulə.

Сьмда sija i azzьlisə!

VI

Çulalis dasvit vo. Veşov ne ostorožnəj zonkaış Kotovskəj pəris şəkьt, çorьt mortə, kəda ətik kьv veş ez uşkətlь.

Ena etik dasvit voen sija etik ças kezə ez puk-
təv pisašə: sələn otrjadəs to vьdmis, to çinlis. Vəvli
siz, kər sija ətnas, pisałtəg, vetlätəvliis dєrevnəez ku-
za, i vьdlaən kьtçə sija loktas, levtišlisə kreššana da
sotlisə dvorjanskəj usađbaez.

Sija unaiš arestujtlisə, no sьlə pyr udajtçəvliis pьs-
sьnь řurmaiš, i řuremsьkkezlə pondьlis mьççašnь, sto
sija kuzə pətnь řtenaez pyrjət.

Sija pukšətisə kərtovəj vasnəə kisiņveskəj zamokə,
kəda vəli mu vevdərəs das sazeņ vьlna, i seš sija
pьssis.

Sija pukšətisə vekņit podvalə, kəda vəli pьdьn mu
pьekas, i sija setiš pьssis.

Sija suditlisə das vo kezə katorgaə, sija ьtisə
Nikolaevskəj katorznəj centralə, kьtən vьd řisnəj kьv
ponda nakazьvajtliisə pletčezən, kьtən das nadzirətəł eti
minuta kezə ez lezь sija řin vьliš, i sija pьssis.

I vəliš vištaləmən, das vit voen vərlaņ, kəda gizis
Kotovskəj kņiga konvojnəj kamandaiš ььtзьk kņiga
lois. Loktis revoļucia. Bessaravskəj pomesьkkez i ingus-
sezlən otrjaddez sьšša ez purətə bessaravskəj kreššana-
sə, sьšaņ, sto vorzəjjez kujlisə vundaləm gołannezən, a
ašnьs pomesikkez pьssisə oj ladərə, rьtlə, asьvlə i lun
vьlə.

Kotovskəj vermis əni munьn vьd uliça kuza i řuvəj
karət,—nəkin ez řledit sь sajn.

No sija ez təd, sto sьlən dєlo ez romaššь, sto peš-
šəm munə: sija vəli əđdən oрыtnəj i umnəj mort i vь-
eəma vezərtis, sto nija, kədnakət paņьt sija peššis vьd
aslas olanə, esə vižənь kiezanьs vintovkaez, pułemjottez,
puskaez da peššətəg ez řetə aššinьs oruzjosə i aššinьs
vlaššə.

D-da çort voš, verita me, medьv nija siz, zdorovo
olan, soglašitçisə mijankət! Nьkət kolə vaitnь, kər
nija dulo uvтьn sulalənь i n-ņem vištavnь oz
vermə!

I sija vāli prav. Ez čulav i vo, kыз pondātčič grazdanskāj vojna.

Kotovskāj āktis assis vaz jorttezsā i pondis peššynь atlaьn ɳe ьзѣт kavalerijskāj otrjadkāt. Aslas otrjadān, rumьneččez vьlā, polakkez vьlā, gajdamakkez vьlā i čočkom armia vьlā, ādđān polēm.

Omān pošlednēj minutaā, kār sьlān otrjad vidčīsis givēl ili pōveda, — vez gimnaštorkāēn, gārd furazkāēn, veškьt kiān vok vьlьn, — kьšānkā ɳvьjošān petьstis aslas Orlik vьlьn Kotovskāj.

— V-vonnez, cъlan! Sudva...V-všorovno.

Medoз sьlān otrjad vāli partizanskāj i as kamaņdirša ez kьvзь ɳekinliš. No udačnēj vojjez vārьn, kādna kadā Kotovskāj mьččalis assā iskusnēj da šmelāj polkovodečān, sьlān otrjadьs vāli atlaētām Gārd armiaā.

Kotovskājia nađejtčīsā, sьlā veritīsā, sьkāt lьddiši-sā, kыз bur revolucionerkāt.

I sija kuzis opravdajtnь eņā nađeздаezsā.

Vot mьj vāli 1921 voā, kār grazdanskāj vojna vāli pomaššām, ɳō toko torja otrjaddez, kādna vraggez načodlā esā razvojničajtisā mukādlaas respublikaьn.

VII

Petra Mačuxin ātik seeām otrjadiš ataman vo зьн vīzis povzātlēmā vьdsān Tambovskāj gubernā.

Sōtčīšan da olan našelenņoiš sija lьddis toko zugalām kasņik tujā ili зьн butьlka as kerām vīna tujā.

Sija vāli lāg, ez vošlь plēnnājjezās. Sь soveš vьlьn vāli kuimiš unazьk vijām, otiгьs savlāezьsša sь otrjadьn.

Kьk vo vaņditskāj olan ponda eta vāli ādđān una sьšān, sto sьlān vālisā savlāez ɳe jeeazьk ɳōl šo vit dašsa.

Pəssalişsez i siz-zə razvojnikkez paşkətişə sija uçət otrjadə, ьзът ьнə sija vojna kadə.

Otrjad Kotovskəjlən vəli nəvna ьзътзк.

Una nija pantaşlisə, no etna pantaşəmmez nəkəтсə ez vajətlə.

Sek Kotovskəj, kədalə xrabroş, ьн vezlivoş, i va-sək çuzəm ez mesajtə lonь xitrəjən, keris siz, medьь şurnь vrag lagerə kьeəvtana tuj ьлət.

Şəntəv təliş pomaşsikə Maтuxin ataman vonlə loktis pişmo, gizşəm pişmo ьлə „komandir Kubansko—donskəj povstançeskəj otrjad vojskovəj starsьna polkovnik Frolovən“.

Maтuxin Mixail mort vəli poliş da lubitlis toko aş-sə. Sija vəli uməzьk vonьşsa, vizьlvlis aslas kiezьn ңol şo vit das jurvundalişsez, luvəj minutə gotovəş çoçkom armia ңim ponda i gaza olan ponda aslanьs vintovkaez verdə.

Atamanlən von vezərtlis, sto etə otrjad oz vermь peşьnь Gərd armiakət. Sьşən sija ьbeəma lьddətiş pişmo. Komandir Kubansko—Donskəj Povstançeskəj otrjadiş polkovnik Frolov vəzjis sьlə, Mixail Maтuxinlə, dəjstvujtnь ətlaətəmən kьk otrjadəs ətlasa sojuz ponda i nuətnь vojevəj dəjstvocz panьt vir juiş komunnalə.

Pantaşəm vəli vərn.

Polkovnik Frolov topьt, lьşina mort, jon sejaə, ьзът eəkaa i şəd kьz sapoznəj var şinnezən, vəli aslas kьv-vezьn əddən zenьt, sija kьk kьlən viştalis Mixail Maтuxinlə, sto sьlən otrjad gotov ataman dьnə uslugəə. Atamanlə kolə toko şetnь prikaz, i kьk şo vit das savla loasə kьskəməş pьrtəsseziz: kolə toko kernь ət-lasa zaşedanəno stavbezliş i sojuz loas kerəm çozazьk, sьşsa, kəda kadə en-вь jestь Krivəj Tureckəj saskaən keravnь jursə gərd ponliş.

Mixail Maтuxin, uvertlivəj, rьzəj mesənin, paltoə viştalis, sto predçzenəno viştalas vonьslə, sto konəsnejj delo, sojuzьn loas uzavnь burzьk.

Etta vьln vaşni vәli pomassәm.

Polkovnik Frolov umәlika vajәtystis kisә furazka dьnә da çetçәvtis vәv vьlә.

Kьk vjorsta sajьn mestaşan sija viştalis:—Uf!—I çьs-kis ьlәm rozaiş, a ne ьln çerevnaşan, kьtәn sulalisә kotoveççez, kazalis veržәmәn ukrainskәj sostәm zupa-nәn i zәlonәj plisovәj vessanәn.

— Nu, kьz dәlo, Grigorej Ivanoviç? — rjaksә veržәm vьln. — A me-ed te ponda dumajtnь - ni pondi.

— Da, mьj! — dәloьs? — ñevna mьktalәmәn suis polkovnik Frolov.—Seteәm d-dәloьs, og lo me Grigoriј K-kotovskәjәn, kьzi me vьdәnnьsә og tuplav çortovәj mam dьnә!.

VIII

Mәd lunas ataman vonьskәt pantaşәm vәrьn kьk veržәma vәvvezәn vaisә Kotovskәjlә pişmo, adres gizәm polkovnik Frolovlә.

Nija veržәmaezsә setәn zә juktalisә, i nija munisә bur dorjişsezәn kьk otrjad әtlaaşәmsә.

Pişmo vьln, gizә әdдәn vьnәn, a ne toko gramot-nәj kiәn, Maţuxin vәzjis kernь әtlasa zaşedaņņo stav-bezliş: sija toko suvtәtis seteәm uslovjo: „Medvь et a zaşedaņņoьs vәli toko menam çerevnaьn i sьşşәnem.“

Pişmo koңeçә vәli gizәm kinәnkә mәdik kiәn: „Lok, gәşәn loan.“

Kotovskәj ьddәtis pişmosә i koris as dьnә Krivoruçkasә.

Krivoruçko vәli sija veržәma vәlaьs, sostәm zupanaьs, kәda ožza lunas tәzdişis aslas kamaņdir ponda. Sija vәli ukraiņeç. Kotovskәj şetavlis sьlә med otvetstvennәj dәloez, i sija tьrtvьvlis nijә parţizan xrav-roşәn.

Ətrər sija vəli ыстәм вәтнъ протівникәс: sija suvtis medvərja çaşsezə, kədna pьssəny lozzezəny, vermis şurnь vьna armia sərə. Vьna armia kolasə, i toko sek bergətis assis polkə, da vaçkis vraggezlä məd vokşan, kьşan ez tuj vidçişny uşkətçəm.

Loktis prikaz javitçьny. Krivoruçko, təvçikəny pьris zьrjə.

— Mьj lois, Grigorij Ivanoviç?

Kotovskəj mьççalis sьlə pişmo.

— Vot vizət-ko, mьj mijanlə atamanьs gizə.

Krivoruçko çinno pukşis pьzan sajà i ьlə kerəmən as dьnşan pişmosə, kutçişis, ьddətнъ. ьddətəm vərşanəs vьeəmika puktis pişmosə pьzan vьlə.

— Mьj, me ьddə, sto kolə munнъ, Grigorij Ivanoviç.

— Ç- çudak!—gorətçis Kotovskəj,—me tençit juala ne sь jьliş, munнъ net ne munнъ! Me tençit juala, kьnьm mort voşny şərat?

Munisə vitdas otrjad mortən.

Ozas aslas Orlika vьlyny munis açьs Kotovskəjьs. Sija vəli paştəşəm, kьz pьr paştəslə, toko gərd kuraska okolyşlən vəli vezəm zassьtnəj çveta kuraska vьlə, da vokas əsalis Mauzer. Ət kinas sija vizis vəv şermətiş pəvoddez, a məd kьs, kədə vəli şujьstəm veşkьt kormanış fuzurkaə, vizis naganış oropsə. Çunьs—kurok mezdətaninьny.

— M-mauzer mьj? Matəzьk n-nagan dьnə.

Otrjad ez vermь esə munнъ i kuim-ноl kilometra; kьz kьeəm pemyt ugəv çajşan pantalisə nijə podəna morttez.

Eta maçuxineççez pantalisə vil sojuznikəs. Ətik mədik vərşanə nija ətlaaşlisə otrjadjkət.

Kotovskəj ne as poniş viştəvlis ena privetstvიაez vьlə da uməla vizətliş vьdənnьsə, vəv juskəm dьnşan orətəm duloən vintovkaez dьnəz.

Mьj-zə tijə, durəkrez, menə arestujtəm uvtə voştə-

тә, мѣ-лї? Тижә менѣм од к-колә, менѣм колә токо
ассинѣт ат-таманны!

Кус љвѣс туж ладәррес понәт вѣзссис вәр вѣлә, сѣ-
вәрѣн пустанј, сәдәтәм кәззес вәршән пондисә тѣдәвнѣ
дереvнәлән вѣз короминнаез. Девевнәә рѣрик **коста**
мѣсоккѣз вѣлн панташлисә дас-даскѣк морттезән, кәдна
пашташәмаш асланѣс вола понсан, не тѣра ләшәтәмшән
австријскәј офицер мундирәз, видѣшисә полковник Фроловәс.
Ета группа озѣн сулалис атаман Маѣухин, тоса морт,
тәвзәм сүзәма да сәкѣт визәтәмән.

Котовскәј локтис сѣ дѣнә и вәјәтѣстис киә фуразка
дѣнә...

— Вот те кѣәм! — Маѣухин реѣтѣмән вәрлаң и
вовгѣстис визәтәмән Котовскәјлә. — Полковник Фролов
лоан, а?

Котовскәј, кѣз . ровно ез и кѣв вoprossә, нүзәтис
сѣлә ки.

Вәлиш тәј панташим, сәрт сижә вош! — вишталис сижә. —
V-вешә вашиә кад мунә сәснәј кѣв, ат-таман, веш ва-
шиә! А кадѣс—доңа!

Маѣухин, левтѣстис сәкѣт реппоннезсә, да вѣзәтис сѣ
вѣлә вешкѣта, ваңдitteз шлeditisә вѣд Котовскәј вәрәтѣәм
сәрѣн.

— А no, no, no-no, мѣј те есә вишалан?—виліш вов-
гис Маѣухин.

— Да-да, мѣј ме вишала? Әни те вәит! Да ро-
залуј тѣрмас вәитнѣ вашиезсә. P-пора не вәитнѣ, а
кѣрнѣ!

— Кѣз тенә суәнѣ? — ләгән моз јуалис Ма-
ѣухин.

— Менә? Григоріј.

— А ај нимнат кѣз?

Котовскәј вишталис думәјттәг:

— Івановиѣ.

Maṭuxin lapkətəstis slə ki kužas, kəda vižis povoddez.

— No, siz lezčə vən vlvšis Grigorij Ivanovič!
Da eəktə aslanbtišsezlə. Munam posadə. Baitčam.

IX

Krivoručko aslas komandir prikaz šərti jansətis otrjad ɲol tor vlə i meštis posadas siz, medvə vermis otrjad vɔdladəršan uškətčənbə vaɲdittez vlə znak šərti, vošub assis pisalsə. Eta znakən vəlisə kuim lɔjəm levolveriš. Medozzəbš setčis—asləb ataman-slə.

— Krivoručko,—vištalis Kotovskəj, azzis seteəm kad, kər sija koļčis aslas pomosnikkət, kəkən—vištav çeļad-
b-slə. Kətčəz og lɔj etə merzaveč Maṭuxinəs, ɲekin oz lɔš lɔjlbnb.

Kəknan stavbš, Kotovskəj sizim jortkət i Maṭuxin kəkdas mortən, əkšisə rɔt kezə posadas medbzt kerkuas.

Jenez dɔnə poçotnəj mestaas pukšətisə Kotovskəj-
əs. Paɲt sɔkət, rɔzan dɔnə, çarkəmən jursə kiez vlə i orəttəg vižətəmən Kotovskəj vlə. Sulalan šinneznas pukalis Maṭuxin.

Uvazajtəm poniš vil sojuznikkeznəšə Krivoručkəbš eta dolznoš vlə koļis əšsə ədɲən uməļa, ləšətlis ussez, dugdɔvtəg vižətlis,—sijə ez pukət.

Baitis Mixail Maṭuxin, atamanlən von.

Ətlaaşəmnas unaən burzɔk dejstvujtnb, — baitis sija, gorvɔltčəmən da çozə vestaləmən gərd kod šinkəmmez-
sə,—kolossoɲno! Ne primer! Mi ɲe nija, kɔz etna — a komuɲissez dɔnšan kolə velətčənbš etaə! Agitacia me-
nam kɔz baitčišə, kuim posad, kiam. A mɔļa agi-
tacia!

Sijə ez i kɔvzə.

Kotovskəj ɲe migajtan šinnezən sɔtəg vɔzətis Maṭu-
xin vlə.

Sija srazu levtistis šakyt šinloppezsə da sɲ-
nəvtčis.

— Te mɲj, a? Te mɲj me vɲlə vižžətan, a? Te
dumajtan, me og vezərt? A kɲzi, me vɲdəs vezərtə?
Vonnez!—Pondis rjaksɲnɲ sija, voštis rɲzan vɲliš vu-
tɲlka i bergətis oŋŋa jurən stokan veštə,—vonnez, eək-
ta etəl... Čestvujtnɲ sija! Vojskovəj starsɲnasə, polkov-
nik Frolovəs eəkta.

Sija veškɲta vižətis Kotovskəj vɲlə.

— Eəkta... Čestvujtnɲ suvtəmən! Sija zenɲtika še-
rəmtčis da pukšis.

Kotovskəj zagəŋika levtištis aslas mestaiš i vɲlɲna
levtis stokan. Sija vezlɲivəja šerəmtčis.

— S-spašivo privet ponda! T-tijanlə siž-zə!

A sija kadə, kər vił sojuzŋikkez vezšisə mŋeŋŋoezən i
stavŋəj sovesaŋŋo baitis, kɲž vermɲnɲ Gərd ponnezəs,
koŋusnaɲn, kɲtən kotoveččez vesətisə vəvvez, vəli set-
eəm slučaj.

Ukrainəç Krivoručko polkiš pondis sporitnɲ ətik
vaŋditkət sɲ pondaiš, kɲž kolə kərtavnɲ vəvliš vəzzez
uməl pogoddaə.

Siž tijə, i grežəš vəzzezsə kərtalatə durakkez!

Siž tijə i eməš durakkez!

— Sulav, ŋevna dāda!—En, ləgən vištalis vaŋdit.—
Te baitan, sto vəzzez kolə kərtavnɲ kɲk gəradən, a
me ətikən. Siž te as moznat kərtav, a me siž-zə as
moznam.

— Novdu, te ətik gəradə-zə ošovliš kərtalan?—ju-
lis ukrainəç.—Da eta-zə ŋe ošol! lli tijan vɲdəs vəvvez,
—ošollez, vaŋditskəj svoloč?

— Kin vaŋditskəj svoloč?—Ŋe gorən jualis Ma-
xineç i šujɲstis kisə kormanas revolverlə.—Mi—va-
ŋditskəj svoloč? A tijə kinnez-zə seteənmez, proklatəj
zɲgannez?

— A mi—čestnəj morttez. Mi tədat ed kinnez! Mi...
Kotoveččez!

Sija ez pomav... Baņdit çeççəvntis sь vьlə da suvtə-tis çuzəmas revolʹver.

Kər vəli levoʹverьs mьrddəm, a baņdit, siz i ez təd, mьlə kolə kərtavnь vəzsə kьk gərədən, a ңe ətikən, əzsis əslьs ңe sija kadə mogila—setən-zə koңus-naьn, turun uvtьn,—sulalis vit minuta mьmda.

Eta kadə vəli ʃetəm kьk lьjəm i koңusnaьn kəlis sum, kadə vьlə baņdittez obratitisa vņimanņo.

Ukrainəç, povzəm mozən əslas ki dəlo poniʃ levtьs-tis, vessansə gəgər vižətis: ңekin mati ez vəv, toko vəvvez Kotoveççezlə i, əzьlisə nija i ңe seteəm dəloez uzan çuk-kezən marskisə turun.

Sija gьzjaʃьstis—ʃəvzis dosada poniʃ, petis ko-ңusnaış, munis kerkuə, kadəьn munis stavnəj sove-saņņo, koris Krivoruçkaəs i viʃtalis sьlə, ʃəkьta vərətə-mən ʃinneznas:

— Setçin, jort komandir, koңusnaьn munis seteəm baʃņi vəzzez ponda... Me vəzzez vəvvezliʃ, medvь ez grezəʃmə, kərtala... Siz ətik baņditəs, sijə... Vijin ətik baņditəs. Me sьlə ətikə, a sija mədikə... Me ətikə, a sija mədikə... Sumitim ңevna. Medvь ңem ez pet...

Krivoruçko kьvzis sьliʃ, ləgən ʃetəmən ussez da pьris vər kerkuə.

Vojennəj sovet (Uvazajtəmiʃ gəʃsezəs vajəm vəli askur vina i mədik ʃojannez, sija kad ʃərti soç vʹludo-ez). Vəzьnņi vuzis kod da kaʃiʃan vaitəmə.

— A mьj me əni kera?— Jualis Maʃuxin, vartə-mən kulaknas pьzan kuza i ədđən vižətəmən vʹled i dū-majtəm çuzəmməz vьlə—me əni konclagerə muna! Bьdəs gərd lapəezsə vundala! Morttezəs ьsta! Kьz das ʃursəz loktam.—Тамбов vьlə muna!

Krivoruçko voknas ʃivətçis Kotovskəj dьnə, i suvtis ңəblə sь dьnʃan.

— Grigorij Ivanьç! Viʃtalis sija ғuʃən,—toropitçь-nь kolə. Koңusnaas çəladьs umələ kerəmaʃ. Ңevadno-ja mьj-ja vaitəmaʃ! Sum petəm... Kolə pomavnь...

Kotovskėj kǔvzis vǔdǎs sija, ez i bergǎtǕv, mǔǕ-
Ǖalis, sto sija ǎdǕǎn vura kǔvzis MaǕukinliǕ vaǕni.

Sija Ǖevurika tǔdalǎmǎn mǔǕkǔrtis jursǎ, sija lois,
sija tǎdǎ, kǔz mǔj kolǎ kernǔ, KrivoruǕko starajtǕǎ
ǔe kernǔ ǎtik liǕnǎj vǎrǎtǕǎm i vǔdǎs dumajtǎmǎn vǎ-
rǎtǎ ussez, sagǎn bertis as mestas.

MaǕuxin srazu dugdis vaitnǔ i pǔkǔis matǎzǔk Ko-
tovskėj dǔnǎ. Kotovskėj radǎn moz mǔǕkǔrtǕis sǔ dǔnǎ:
vezlivosǕ sija ǔekǎr ez kollǔvǔ.

— Vase vlagorodjo,—ViǕtalis MaǕuxin Ǖǎkǔt Ǖin-
nez sǔlǎn mǎdpǎv pondisǎ solǕǔnǔ, sija veǕkǔta da
dugdǔvtǎg viǕǎtis Kotovskėj vǔlǎ,—Vase vlagorodie! A
ed nija xitrǎjǕǕ ǎni? Mijǎ—uǕonǎjǕ. Mijanǎs ǎni jiki
vǔlǔn on ǔlǎt. O-ok, on ǔlǎt!

Kotovskėj zagǎnik leǕis kisǎ kormanas—pǔm ki uv-
tǎ sedis nagan i kiǕǕǎm pǔlǎez.

— Da kǔtǎn uz tenǎ ǔlǎtnǔ,—viǕtalis—sija,—me vǎ-
ra azǎ, mǔj-te pǎriǕ vorovej. L-ǔljǎm vorovej!

MaǕuxin vezsis sǔ dǔnǎ esǎ matǎzǔk: vǔdǎnnǔs,
i MaǕuxineǕǕez i KotoveǕǕez, srazu vaitnǔ dugdisǎ.

— Te mǔj dumajtan?—guǕǎn viǕtalis.—Te dumaj-
tan, me... oǕ tǎd? A me mǔzot vǔdǎs tǎdǎ!..

Kotovskėj tuzurka kormanas ǔzmitis ǕunǕezsǎ, pes-
lis nagan i vǔǎmika puktis ǕunǕǎ vzvod vǔlǎ.

— M-mǔj tǎdan?

— A vǔdǎs!

— M-mǔj vǔdǎs?

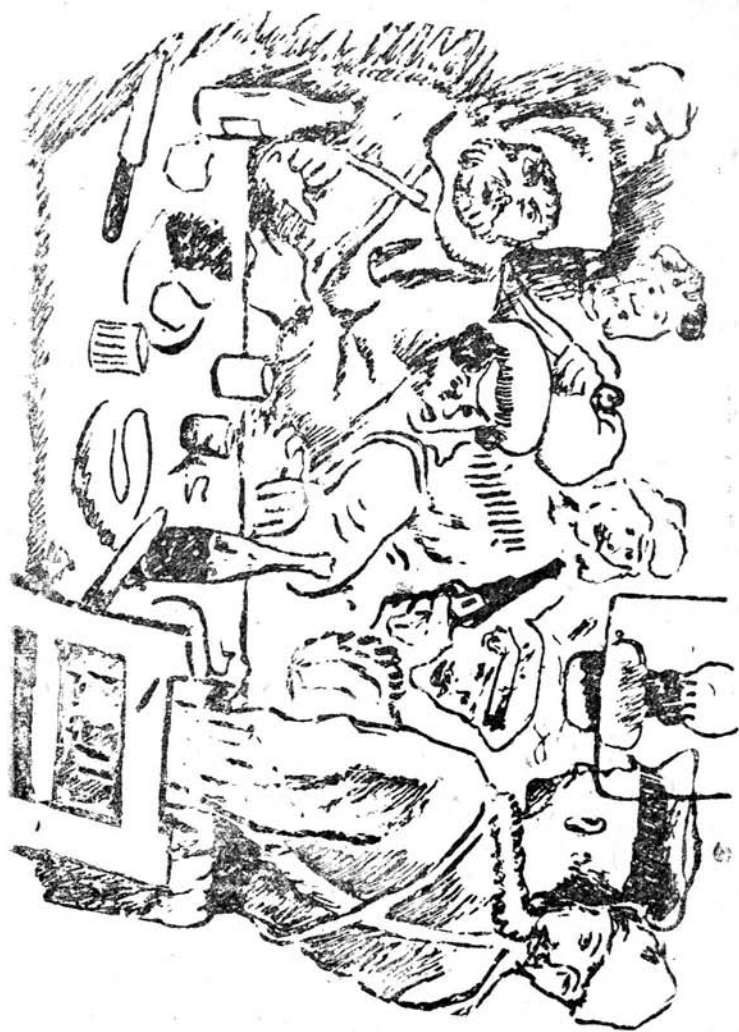
MaǕuxin ǕerǎmtǕis da vezsis sǔ dǔniǕ.

— Vonnez, juǎ!—Ǖjaksǔnǔ pondis sija, viǕis ǕǔǕoz-
Ǖalis i pǎrǎtǕis vǎr skamja vǔlǎ.—Juǎ vonnez!

— Ǖurma zugdam!—Ǖjaksis minuta vǎrti.—Das
Ǖurs mortǕiǕ armia ǎktam! Asǔn-zǎ nastupǕǎr.ǎ mǔnnǔ
pondam!

— BaǕǕittez kǔvzise sija, Ǖusǔkǔtǔnǔ dugǕǎmǎn.

KrivoruǕko viǕiǕ kǕǕǕis aslas kamaǕǕir dǔnǎ.—Gri-
gorij IvanǕǕ,—viǕtalis sija tǔrpreznas toko—kǔz vǔ...
.

кѣз въ нѣа ез казалѣ. Grigorij Ivanъс. Романъ... романъ въ порѣ.

Kotovskėj çoza levtiſis aslas mestaiſ da munis рѣзан дѣнѣ, кѣскѣмѣн корманиſ nagan. Sija, оз ѣддѣн термаſ, кѣскис корманиſ nagan, кутçиſis орор вердас, ваçкис ревољверѣн рѣзан вердѣ.

— К-кора кѣв.

— Кѣв ſетѣм војсковėj starsъnalѣ, полковник Frolovѣ,—радѣн виſталис Krivoruçko, siz-zѣ кутçиſis ѣвољвер вердѣ.

Kotovskėj вѣдѣннѣс вѣлѣ визѣтис ſералана ſерѣмтçѣм-рѣг војок да ſералан ſиннезнас.

Ѣтик вокшаң sulalisѣ, zmitçѣмѣн рељѣс вердѣ, Maтuxиңççѣз, мѣдѣршаң Kotoveççѣз, вѣдѣннѣслѣн кiez кујлисѣ рукојатка ревољверез да сављѣз вѣлѣн. I вѣдѣннѣс вѣйтѣг вѣзѣтисѣ вѣд вѣрѣтçѣм полковник Frolov ſѣрѣн.

Kotovskėj есѣ ѣтрѣг ваçкис naganѣн рѣзан куза: ревољверлѣн дуло, лѣſѣтѣнѣ potolokѣ, ѣснѣ, загѣн ves-sis суљгавлѣ, setçѣ, кѣтѣн sulalis, рѣкѣтаſѣм кiezѣн рѣзан вердѣ i supkѣмѣн јурсѣ озлан Maтuxин.

Есѣ minuta мѣд i дуло naganлѣн визѣтѣ сѣ вѣлѣ веſкѣта.

— S-siz тѣѣ dumajtat, мѣј me p-polковник Frolov?

T-тырмас çегнѣ komediasѣ! Некеѣѣм ѣѣ Frolov. Me K-kotovskėj!

Maтuxин setçѣ i ſloпнѣтис пуkſис да кѣскис јурсѣ рељponnezас, kossѣ кiezнас рѣзаниſ, kormanнезиſ, јѣ saiſ, аçьс оз i vez Kotovskѣjsѣ ſин вѣвѣсис, кѣдна srazu вѣјисѣ.

Kotovskėj ѣѣ toropitçѣмѣн ѣzmitis спуск. Курок çakнѣтис,—Viљ есѣ, аву вѣјлѣм nagan, ſетѣ оſеçка.

Sija есѣ ѣтрѣг ѣzmitѣ спуск вердѣ,—виљиſ кѣс çavкнѣтѣм кuroкиſ, i виљиſ оſеçка.

ѣzmitis piңçez, вѣвſѣлѣмѣн makajtѣ ki, Kotovskėj

kuimət pyrša ызmitə spusк, sija azzə, sto Matuxin ki-
ьп kujlə şəkьt saldatskəj revolʒer, ьdaləнь кьтəнкə
vokьп çuzəmmez Krivoruçkoləп, — kuimət pyrša stukņi-
tə kuroк, vilіş oşeçka...

I kьz vь oça kьv vizəmən пьz kuroк stukətəm vь-
lə—kropņitis revolʒer Matuxin kiьп—ətik... kьk... kuim...
Bokət!

Sek, kəstişəmən çapkis pagansə vokə, Kotovskəj
uškətçə ştena dьnə i pondətçə kьz şirьt som, sotçan
kieznas kьskьпь assis çuņņez, no kovursə pərtçalis.

A kerkuьп vartə potolokə i ştenaezə siz 1ьjşəпь,
пelki goraləпь i uşəпь əşьniş ştekləoz.

Kьk oşkələn Kotovskəj loktə Matuxin dьnə i suv-
tətis Mauzer sьlə çuzəmas, ңolət pyrša ызmitis kuroк i
Mauzer oz vəvət sija.

Med vəгьп тьj sija azzə, bergətçis, sija ьзьт ki
Krivoruçkaləп, uškətis uvlaң, zoz vьlə, vez viən sotçan
karəşinovəj lampə.

Ez çulav i зьп ças, kьz sija sajmis ədđəп zubьт
poniş peļponas. Polkovəj vraç, kədalə Kotovskəj şetis
prikaz munьь otrjadkət, kərtalis sьliş peļponsə. 1ьj-
ləm vaņdittez kujlisə omən—lavičçez vьльп, pьzan uv-
tьп, doļ ştena kuza. Kьтəп-kə ңeьльп sotçisə ədđəп eь-
nəп kerkuez. Kotovskəj çetçis i vizətis: kьkjamьsət
jortiş vəlisə vijəmaş kuima: Krivoruçko kujlis moz la-
viç vьльп, dumajtəmən vərətə ussez, i tojlələ çuņņas
letəm ranaə moros vьlas, kəda kerəm ьdalə razгьvнəj
puļəп:

Kotovskəj sulga kinas çьskis ңьləmsə, levtişiş, tojьs-
tis asdьņişiş vraçəs.

— P-pervo K-krivoruçkosə,—viştalis sija.

~~1111. 12~~ 3298

~~Секрет~~
Цена 20 коп.

~~II 140~~

93-657/468

~~Копии II~~

2-6242

В. КАВЕРИН
ВПЕРЕДИ ВСЕХ
Перевод на Коми (пермяцкий)
язык Г. Е. БОТАЛОВА

Редактор Т. ЛИХАЧЕВА

Тех. ред. И. И. РАДОСТЬЕВ

Оклат № 412. Заказ № 1066. Тираж 2100. Сдано в набор 4/XI-84 г.
Подписано к печати 19/XI-84 г. Печатных листов 1. В 1 п. л. 35200 т. л.

Кудымкарская тип. „Свердловграф“